

Чумак Володимир Валентинович,
*к.ю.н., провідний науковий співробітник
відділу організації наукової роботи ХНУВС,
заступник Голови Наукового товариства студентів, курсантів, слухачів,
аспірантів, ад'юнктів, докторантів і молодих вчених ХНУВС,
м. Харків*

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Одним із найважливіших, на нашу думку, принципів, що втілені у Конституції України, є принцип верховенства права. Значущість цього принципу, а також процес демократизації українського суспільства, оновлення і реформування державної політики пояснюють актуальність теми [1].

Поняття «верховенство права» увійшло в обіг національної юриспруденції із прийняттям Конституції України 1996 р. Отже, це явище є відносно новим для України, хоча і має давню історію. А вона (історія) починає свій відлік ще з античних часів [2].

До проблеми природи, суті, ролі та значущості принципів права у правовому розвитку зверталися такі науковці, як: С. Алексєєв, Ю. Білас, В. Братасюк, А. Козловський, М. Козюбра, А. Колодій, І. Котюк, Л. Луць, П. Пацурківський, П. Рабінович, О. Росоляк, О. Скакун, В. Цвік, С. Шевчук, В. Шилінгов та ін.

Проблема становлення правової державності та громадянського суспільства належить до фундаментальних питань не лише класичної, а й сучасної теоретичної науки. Як зазначив А. Заєць, держава є правовою за умови, коли основою її функціонування є право (як легітимовані суспільством норми, детерміновані рівнем моралі та етики, досягнутим у суспільстві), що гарантує права й свободи громадян, обмежує державу, а державна влада здійснюється на засадах верховенства права та поділу влади. Принцип верховенства права в характеристиці правової держави займає центральне місце. Він пов'язаний із внутрішніми характеристиками самого права, його

властивостями, співвідношенням з іншими регуляторами суспільних відносин. Верховенство права – це, безперечно, вияв загальнолюдських цінностей, прояв розвитку культури суспільства; це головний засіб і мета суспільного розвитку, своєрідна демонстрація етапів формування та розвитку правової системи. За оцінками вітчизняних і зарубіжних експертів, саме принцип верховенства права є одним із провідних принципів у функціонуванні цивілізованих суспільств [3].

Принцип верховенства права чи, іншими словами, принцип “правовладдя” (С. Головатий), що закріплений у ст. 8 Конституції України, науковці називають мегапринципом, оскільки розкривається змістовно через низку інших принципів: поваги до людини, її життя, честі, гідності, невідчужуваних прав; збалансованості інтересів суспільства, держави та людини; демократизму; незалежності суду; розподілу державної влади; якості законодавства; законності тощо.

Оскільки принцип верховенства права є конституційним, то на його підставі має розвиватися все правове життя країни: він має бути втіленим у життя в інститутах прав і свобод людини та громадянина, представницької влади, виконавчої влади, президенства, судової влади, прокуратури, референдуму в Україні тощо. Цей принцип має пронизувати правову ідеологію, правотворчість, право на реалізацію, має стати основою розвитку всіх галузей права [4].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що ідея верховенства права, забезпечення прав і свобод людини є актуальною у процесі становлення і розвитку України як правової держави. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути насичені передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Варто зазначити, що довкола принципу верховенства права досі існує багато дискусій, тверджень та ідей. Деякі аспекти розуміння даного принципу тільки ускладнюються.

Зміст принципу верховенства права має закріпитися у свідомості громадян та працівників апарату державної влади. Українське громадянське

суспільство повинно впроваджувати принцип верховенства права в своє культурне та правове життя [5].

Наприкінці зазначимо, що принцип верховенства права є відображенням найвищих загальнолюдських цінностей у всіх сферах суспільного життя, орієнтиром пошуку шляхів до світового порядку.

Список використаних джерел:

1. Кібальник А. Р. Принцип верховенства права як елемент конституційного ладу України [Електронний ресурс] / А. Р. Кібальник. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/19_NPN_2015/Pravo/8_195895.doc.htm.
2. Шилінгов В. С. Верховенство права – основоположний принцип правової системи демократичного суспільства [Електронний ресурс] / В. С. Шилінгов. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/19_NPN_2015/Pravo/8_195895.doc.htm.
3. Денисюк М. В. Принцип верховенства права як основа розвитку правової держави та громадянського суспільства [Електронний ресурс] / М. В. Денисюк. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/63864/31-Denysiuk.pdf?sequence=1>.
4. Багрій Т. Я. Принцип верховенства права як умова розвитку сучасного українського конституціоналізму / Т. Я. Багрій // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 2 (2). – С. 44-51.
5. Солонцова Т. О. Принцип верховенства права та його реалізація в Україні [Електронний ресурс] / Т. О. Солонцова. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1095%3A101215-12&catid=127%3A1-0915&Itemid=157&lang=ru.